De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.** Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 22 Maart 1908. No. 1577.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20**, voor België per jaar *f* **5.20** bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers *f* —.**10**. Abonnementen worden aangenomen door het Bureel te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels *f* **1.20**, voor elken regel meer *f* —.**20**. Aanvragen en vermelding van liefdegaven *f* —.**12** per regel.

Pro Rege.

TWEEDE REEKS.

XXV.

> Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als hij zal geopenbaard zijn, wij hem zullen gelijk wezen; want wij zullen hem zien, gelijk hij is.
> 1 Joh. 3 : 2.

Van hetgeen onze Koning reeds als Zoon des menschen, d. i. naar zijn menschelijke natuur, kent, vermag en doet, kunnen we ons alzoo nooit een te hooge voorstelling vormen, en in geen geval mag *onze* menschelijke existentie op aarde hiervoor als maatstaf dienst doen. In den verhoogden Koning is het voleinde, en niet meer het zich allengs ontwikkelende. In hem is de gestalte, niet die aan deze aardsche sfeer, maar aan de sfeer der hemelen beantwoordt. In hem schittert niet het gewone, maar het hoogste waarvoor onze natuur in aanleg vatbaar is. En in hem blinkt dat alles met die bijzondere hoogheid en voortreffelijkheid, met die geheel eenige majesteit en uitnemendheid, die uit het „uitermate zeer verhoogd" zijn van den Messias opkomt. Hij is Koning ook, omdat hij boven alles Koninklijk uitmunt, en bij elke verklaring van zijn Koninklijk regiment moet daarom altoos deze geheel eenige hoogheid van zijn menschelijke wezenheid op den voorgrond treden. Verklaarde Jezus zelf, dat hij straks ten oordeel zou komen als *Zoon des menschen* (zie Matth. 25 : 31), dan mag 't niet anders verstaan, of ook als regeerend Koning voert hij dit zijn regiment allereerst *menschelijk* uit; maar dan moet ook helder ingezien, hoeveel hoogere kennis en macht in den mensch opkomt, als hij is overgegaan in den staat der heerlijkheid. Vooral wat de kennis betreft, geeft met name 1 Cor. 13 hier onderwijzing. We nemen, zegt de apostel daar, onze hier verkregen kennis niet mede bij ons sterven, om er daarboven nog meer bij te leeren, maar ons kennen en weten verkrijgt in de heerlijkheid een geheel ander karakter. „Hier kennen we ten deele, profeteeren we ten deele, maar als het volmaakte zal gekomen zijn, zal al hetgeen ten deele is, te niet gedaan worden." „Profetieën, talen, kennis, betuigt hij in vs. 8, het zal alles te niet gedaan worden. Zooals een volwassen man te niet doet de voorstellingen die hij als kind had, en nu op een heel andere wijze de dingen beziet en inziet, zoo ook zal het onderscheid zijn tusschen de kennis en wetenschap, die we ons hier op aarde, de een meer, de ander minder, eigen maakten. Tusschen onze huidige kennis en onze kennis in den staat der heerlijkheid zal niet enkel een verschil van graad, maar wel waarlijk een verschil in wezen bestaan. We moeten ons hier tevreden stellen met de kennis van een *schijn*. We zien nu alleen het beeld der dingen in een spiegeling, en daardoor *onduidelijk* (in een duistere rede). Maar in den staat der heerlijkheid zal dat zoo geheel anders wezen; dan zullen we het wezen der dingen zien, „aangezicht tot aangezicht." We zullen dan kennen, gelijk God ons kent, d. w. z. onmiddellijk, door rechtstreeksche aanschouwing. Onmiddellijk zijn we gekend, en even onmiddellijk zullen we dan zelf kennen. „We zullen kennen, gelijk we gekend zijn." Het eenige wat in den staat der verheerlijking met ons gaat, is ons geloof, onze hoop, onze liefde. Al 't andere was ten deele, en valt daarom weg, en wel zullen we ook in den staat der heerlijkheid kennis en wetenschap hebben, maar van gansch andere soort en verkregen op gansch andere wijze.

Het instinct en wat de Schrift de Wijsheid (de Chokma) noemt, geven ons van die geheel andere soort van kennis en van weten, hier reeds eenig denkbeeld. Zelfs onder dieren nemen we die soort onmiddellijke kennis waar. Een spin die voor het eerst haar webbe uitspint, en dit terstond met volmaakte evenredigheden doet, heeft hiervoor nooit op school gegaan, heeft er niets van afgezien, gebruikt er geen patroon of berekening voor, maar volbrengt dat kunstwerk, dat geen mensch haar nadoet, van zelf en uit zich zelf. En evenzoo vindt men nog bij onbeschaafde natuurvolkeren een veel grooter heerschappij van dit instinctieve, dan bij ons. En in aansluiting hiermee wijst de Spreukendichter gedurig op de Wijsheid, als iets dat niet uit boeken geleerd wordt, en niet door geleerden wordt bijeengezameld, maar in het maatschappelijk leven onder gewone lieden zich als van zelf voortplant. Juist de geleerden, zeergeleerden en hooggeleerden missen deze wijsheid zoo veelszins, en staan daardoor vaak zoo verkeerd voor het practische leven. In anecdoten moge dit overdreven zijn, maar een kern van waarheid ligt er in. En nu nog wordt de wijsheid, die Salomo bedoelt, geestelijk veel meer op onze dorpen, dan in ons hoog verstandelijk stadsleven gevonden. In de visie der kunst, gelijk men het noemt, d. i. in de onmiddellijke zielsaanschouwing van den kunstenaar, staan we voor een soortgelijk verschijnsel. En als we van Adam lezen, dat hij de onderscheidene dieren aanziende, aan elk dier zijn eigen naam gaf, dan denkt ook hier niemand aan zoölogische studie, die in het paradijs zou gemaakt zijn, maar verstaan we allen hieronder, dat Adam nog het instinctief vermogen bezat, om rechtstreeks elk dier in zijn aard te doorzien. Elk dier kent zijn vijand. Het jonge muisje, dat nog nooit door een kat een muis zag moorden, vlucht schuw bij 't eerste gezicht van een kat, in haar hol weg, en niet anders staat het met de zwaluw tegenover den sperwer. Tot zelfs in het grif raden, en in de oude orakels, in het dusgenaamde gedachtenlezen, en in het voorgevoel van naderend onweder bij de wilden, vinden we heel een reeks van verschijnselen, die hiermede analoog zijn. Allen wijzende op een onmiddellijk kennen der dingen bij eerste waarneming en door rechtstreeksch aanschouwen. Maar onder ons neemt dit af. Wij menschen op aarde kunnen door die instinctieve kennis slechts een eerste houvast aan de dingen krijgen. En willen wij verder in de kennis der dingen doordringen, dan slijt veeleer dit instinctieve bij ons uit, en zien we ons verplicht door gestadige ontleding, vergelijking en saamvoeging den moeilijken en vaak pijnlijken weg van geleerde studie te bewandelen. Wat een zwaluw, mier of bever vanzelf doet, moet een architect eerst door passen en meten leeren: het bouwen van een huis.

Zoo dus ook mogen we de kennis en wetenschap, waarover onze Koning aan Gods rechterhand beschikt, nooit met onze geleerdheid en wetenschap en veel minder nog met onze wijze van kennisnemen vergelijken. In den staat der verheerlijking is zijn menschelijke kennis, nu nog geheel afgezien van zijn Goddelijke almachtigheid, eene opeens volmaakte, een onmiddellijke, een rechtstreeksche kennis der personen, dingen en toestanden. En waar soortgelijke onmiddellijke kennis reeds het deel is van alle gezaligden, gelijk 1 Cor. XIII : 8 dit uitspreekt, is deze kennis bij onzen Koning tot den hoogsten trap van volkomenheid verheven, en is hij ook weer hierin uitermate verhoogd. Hoe ver deze kennis zich uitstrekt, en binnen welke grens ze aan afstanden gebonden is, weten we niet; even weinig als we er van af weten, hoever deze kennis zich bij de engelen en bij de gezaligden uitstrekt. Bij ons, in onze aardsche bedeeling, is de beperking door afstand een zeer pijnlijke. Van wat vlak naast onze deur, bij onze buren geschiedt, merken we vaak niets. Elke muur die vertrek van vertrek scheidt, sluit onze waarneming af. Alleen in de heldersiendheid, en nu laatstelijk in den glans van het radium, kennen we verschijnselen, die in staat stellen ook door muren en op afstanden te zien; en evenzoo mag geconstateerd, dat voor ons deze beperking door afstand veel minder bezwaar oplevert dan voor vorige geslachten. Wij zijn nu reeds zoover, dat we aan den avond van elken dag kennis kunnen dragen van gebeurtenissen, die over heel het wereldrond zich op den voorafgaanden dag hebben voorgedaan. En stellig mag aangenomen, dat in den staat van verheerlijking ook deze beperking van onze kennis door afstanden voor een zeer aanmerkelijk deel zal wegvallen. Reeds van Jezus in zijn aardsche verschijning lezen we, dat hij tot Nathanaël zeide: „Eer u Philippus riep, toen ge onder den vijgeboom waart, zag ik u". Ook zou er onder de gezaligden, die eens een schare van milliocnen en millioenen zullen vormen, geen gemeenschap der heiligen denkbaar zijn, indien hun onderling verkeer gebonden was aan deze beperktheid. We mogen het ons daarom niet anders voorstellen, of voor onzen Koning in den staat der heerlijkheid vallen ook deze grenzen voor een aanmerkelijk deel weg. En bezit reeds een engel kennis van personen en plaatsen hier op aarde wat blijkt uit het feit, dat ze tot bepaalde personen en naar bepaalde plaatsen gezonden werden, en die wisten te vinden, — dan moet althans de vraag gesteld, of onze Koning niet reeds door de gave van zijn menschelijke natuur, een veel hoogere kennis van onze aardsche toestanden bezit, dan wij ons gemeenlijk voorstellen.

We zullen ons wel wachten, hierin verder door te dringen dan 't ons geopenbaard is. De kennis en het weten, waartoe de menschelijke natuur in den staat der heerlijkheid bekwaam is, blijft hier op aarde voor ons een mysterie. We staan er te laag voor, om er ons een heldere voorstelling van te vormen. Al wat we doen kunnen, is acht geven op de verschijnselen van soortgelijken aard, die we in de natuur waarnemen, en hiermede in verband brengen wat de Schrift ons desaangaande, b. v. in 1 Cor. XIII, openbaart. Maar vergeten mag niet dat een andere apostel evenzoo zegt, dat de gelooviger de zalving van den Heilige hebben, en *dezelve alle dingen weten* (Joh. 2 : 19). En op grond van deze gegevens mogen we en kunnen we tot geen andere slotsom komen, dan dat de kennis en wetenschap der gezaligden, en in veel hooger mate de kennis en de wetenschap van den Zoon des menschen in zijn staat van verheerlijking, èn andersoortig is dan onze aardsche kennis, èn op een andere wijze verkregen wordt, èn zeer verre al onze kennis te boven gaat. Waar een aardsche koning, in zijn paleis, niets van zijn volk ziet, maar eerst door allerlei rapporten van zijn ambtenaren met den toestand van zijn volk moet worden bekend gemaakt, staat 't vast, dat onze Koning aan Gods rechterhand al deze tusschenschakels niet van noode heeft, maar zelf onmiddellijk en rechtstreeks heel den toestand van zijn Koninkrijk doorschouwt. Evenmin heeft hij tusschenschakels noodig, om met de engelenwereld in contact te komen. Ook die wereld kent en doorziet hij met onmiddellijke visie. En ditzelfde geldt natuurlijk voor de wereld der demonen. Onze Koning wacht niet op rapporten, die hem zeggen zullen wat er in de satanische wereld woelt en voorvalt en wordt voorbereid. Ook die demonische wereld doorvorscht, doorschouwt en kent hij door onmiddellijke waarneming. In den staat van heerlijkheid valt ook hier alle verborgenheid weg.

Ditzelfde nu wat van de kennis en wetenschap van den Zoon des menschen in zijn staat van Koninklijke majesteit geldt, geldt evenzoo van zijn *kracht en macht*. Ook in dat opzicht zien we reeds bij zijn aardsche verschijning, dat de in hem inwonende kracht, de gewone kracht en het vermogen van den mensch, in den staat zijner vernedering, te boven ging. Er ging, zoo lezen we, *kracht van hem uit* om te genezen. En Jezus wist dit, als er zulk een kracht van hem uitging, want toen de bloedvloeiende vrouw, ongemerkt van de schare, genezen was, betuigde Jezus zelf, dat er kracht van hem was uitgegaan. Nu is ook onder ons de kracht, waarover we beschikken, zeer uiteenloopend. Bij den dierentemmer zien we zelfs een vermogen aan het licht treden, dat aan de meesten onzer geheel vreemd is. Ook de persoonlijke kracht van mensch op mensch is zeer verschillend. Er zijn er die door hun enkelen blik een ander in bedwang kunnen houden en geheel overmeesteren. Er zijn er die weten te *boeien* in den meest letterlijken zin van het woord. Ook ziet men bij geheele volken in de heldenperiode van hun geschiedenis één veerkracht en een kracht tot daden uitkomen, die later verflauwde en ten slotte wegstierf. Denk slechts aan wat ook ons volk in de periode van zijn hoogsten bloei in de 16de en 17de eeuw heeft bestaan, en vergelijk daarmee de moedeloosheid en de machteloosheid van datzelfde volk in de 18de en de eerste helft der 19de eeuw. Zelfs mag er op gewezen, hoe de kracht en de macht van den volwassen man, in de vaag zijns levens, de kracht van het kind en van den grijsaard zeer verre te boven gaat. Opgemerkt dient zelfs, hoe in denzelfden mensch in hachelijke oogenblikken een zoodanige kracht soms uitkomt, dat we betuigen, *dat hij zich zelf heeft overtroffen*. Dit is sluimerende kracht, die in een gegeven oogenblik plotseling in den mensch opwaakt, en dan ieder, en ook hem zelven, verrast. Maar blijkt reeds hieruit, dat voor de kracht en de macht, die van onze menschelijke natuur kan uitgaan, kwalijk een vaste maatstaf is aan te leggen, het ligt in den aard der zaak, dat de verheerlijkte mensch ook in dit opzicht den mensch in den staat der vernedering zeer verre moet te boven gaan, overmits in den staat der heerlijkheid zoo goed als alles wegvalt, wat hier op aarde ons bindt en belemmert. Zooals het kind onderdoet voor den volwassen man, zoo zal ook in dat opzicht de volwassen man op aarde weer geheel onderdoen voor den verheerlijkten mensch, als hij eens schitteren zal in het lichaam der heerlijkheid met een geheiligden geest.

Doch er is meer. Gelijk wij onze kennis opzamelen door allerlei tusschenschakels, zoo noodzaakt onze aardsche toestand ons, onze kracht en onze macht over de natuur en over onze medemenschen door allerlei tusschenschakels uit te oefenen. Een aardsch Koning regeert in zijn land en over zijn volk niet met eigen hand, maar door allerlei tusschenpersonen, die hij hiervoor aanstelt, door zijn ambtenaren, zijn politie, zijn krijgslieden en zijn bureelisten. En wat onze kracht en macht over de natuur betreft, is 't niet anders. Wonderbaar en verrassend is onze kracht en macht over de natuur geklommen, en er is bijna niets waarvoor de mensch in zijn worsteling met de natuur meer terugdeinst. Zijn heerschappij over de natuur is, vergeleken bij vroeger, bijna reusachtig geworden, en daar niets er op duidt, dat dit proces reeds tot stilstand zou zijn gekomen, en veeleer te verwachten is, dat onze macht over de natuur nog steeds zal toenemen, en in volgende eeuwen een nu nog geheel ongekende hoogte zal bereiken, — blijkt wel dat de heerschappij over de natuur, die aan den mensch in kiem bij zijn schepping was gegeven, schier geen grenzen kent, al staat 't ook vast dat er zoodanige grenzen zijn. Maar hoever die macht der menschen over de natuur ook zij voortgeschreden, de uitoefening van die macht is en blijft gebonden aan tusschenschakels. Het is heel het heirleger van grovere en fijnere werktuigen, dat we aanwenden, waardoor we onze zeggenschap over de natuur ons verzekeren. Het is door die werktuigen van grover en fijner aard, dat we de kracht selve der natuur aan ons dienstbaar maken, om door haar die natuur te onderwerpen aan onzen wil. Zonder werktuig, zonder tusschenschakel, bloot met zijn lichamelijke kracht tegenover die natuur staande, is en blijft de mensch machteloos. Bij schipbreuk op een vlakke zee drijvende, zonder roer, zonder roeispaan en zonder kompas, is de kundigste zeekapitein willoos en machteloos aan het spel der baren overgeleverd. Zonder locomotief voor den trein, of zonder rails op den weg, kan de knapste conducteur geen beweging in zijn trein brengen. Alle uitoefening van macht hangt dan ook aan die werktuigen, aan die tusschenschakels; en zonder die hulpmiddelen, wordt elke poging om kracht uit te oefenen, verijdeld. Zelfs de landman vermag zonder ploeg en spade niets op zijn akker, en zonder gebit en teugel valt ten slotte de beste ruiter van zijn paard. Er moge nog van onmiddellijke krachtoefening sprake zijn bij den dierentemmer, en bij wie een ander biologeert of hypnotiseert, maar voorts zien we ons bij alle krachtoefening zonder tusschenschakels, zonder werktuigen en zonder allerlei andere middelen beperkt tot dat weinige, wat we met onzen voet verduwen, en met onze hand oplichten of verwringen kunnen; de meest onbeholpen wijze van krachtoefening.

Vallen nu in den staat der heerlijkheid ook op dit terrein de tusschenschakels weg, zoodat de kracht die van den verheerlijkten mensch uitgaat, zich rechtstreeks en onmiddellijk op het door hem gekozen voorwerp richt, dan springt het in het oog, hoe ook hierdoor zijn krachtoefening verhoogd wordt. Wat bij de helden der oudheid in hun wonderbaar heroïsme, bij den dierentemmer, en bij den biologeerenden meester nu nog slechts flauwelijk nawerkt, wordt dan regel en opgevoerd tot zijn hoogste volkomenheid. Het beeld Gods in den mensch zal dan eerst ten volle in hem uitschitteren. Altoos in zijn eindigen en dus beperkten kring, zal hij toch voor zijn aandeel alleen door zijn wilskracht de natuur beheerschen, en die natuur in het rijk der heerlijkheid zal niet meer tegen den mensch inworstelen, maar plooibaar onder zijn scepter zijn. Breng dit nu op onzen Koning over, en ge verstaat het, hoe die Koning metterdaad heerscht en regeert en zijn wil doorzet. Ge hebt dan niet meer de voorstelling van een verheerlijkten Koning, die in gedachten verzonken en in aardsche beperktheid aan Gods rechterhand is gezeten, afwachtende de dingen die komen zullen, maar van een Potentaat der potentaten, van een Koning der koningen, die met onmiddellijke kennis en wetenschap van zijn Koninkrijk toegerust, niet slechts zijn bevel doet uitgaan, opdat het door zijn onderdanen volbracht worde, maar ook zelf handelt, handelt met mogendheid, en tot stand brengt wat hem behaagt. Hij is dan niet maar een Redder van den vloek, die zijn offerande bij den Vader voor zijn verlosten doet gelden, en voorts toeziet, hoe in den loop der tijden de worsteling tusschen de goede en de booze geesten zich ontwikkelt, maar een machthebbend en machtoefenend Koning, die 't alles ziet, 't alles doorvorscht, 't alles stuurt, leidt en beheerscht, en zijn macht op elk gegeven oogenblik, waar 't noodig is, doet gelden, en even onweerstaanbaar als onmiddellijk doorzet. Dat dit alles eerst tot zijn voleinding komt door den achtergrond van zijn Goddelijke natuur, blijft uiteraard onbetwistbaar. Ook hiervan zullen we opzettelijk handelen. Wat alleen te keer moest gegaan, is de voorstelling, alsof eigenlijk geheel het Koninklijk regiment van den Christus zoo goed als uitsluitend uit zijn Goddelijke eigenschappen zou moeten verklaard worden, en alsof de menschelijke natuur van den Zoon des menschen ook in den staat der heerlijkheid gebonden bleef aan onze aardsche beperktheid, zoodat we ons onzen Koning op den troon, voor wat zijn menschelijke existentie aangaat, als onzer één, naar den maatstaf van ons aardsche leven hadden voor te stellen. Ware dit zoo, dan zou aan den Christus niets zijn verleend, niets zijn gegeven, en dan zou er van verhooging geen sprake kunnen zijn, want als de Zone Gods bezit hij alle zijn Goddelijke eigenschappen van zelf. De Middelaar, de Zoon des menschen, zou slechts een bijkomstig iets in hem zijn, waarvan geen kracht uitging, en het zou tot den Zone Gods, tot den tweeden persoon in de Drieëenheid zijn, afgescheiden van zijn menschheid, dat we met onze gebeden ons hadden te wenden. Beide naturen zouden in den verheerlijkten Koning afgescheiden naast elkander staan, en de menschelijke existentie van onzen Koning zou, wat zijn Koninklijk regiment aangaat, schier alle beteekenis voor ons verloren hebben.

Aan deze onjuiste voorstelling nu ontkomen we dan eerst, zoo we ons helder voor oogen stellen het zeer groote onderscheid tusschen de menschelijke existentie hier op aarde en de menschelijke existentie gelijk ze in het rijk der heerlijkheid ook ons eens zal gegeven worden, als we eens in het verheerlijkt lichaam verrijzen zullen. Hoe dit zijn zal, is nu nog een mysterie. „Geliefden, schrijft de apostel, het is nog niet geopenbaard wat we zijn zullen. Maar dit weten we, als hij zal geopenbaard zijn, *zullen wij hem gelijk wezen, want we zullen hem zien gelijk hij is*." Onzen Koning nu zeteit reeds in het verheerlijkt lichaam. Zijns is reeds de volle heerlijkheid, die ons eerst in de voleinding der eeuwen wacht. En dit niet alleen, maar voor zoover er ook onder de gezaligden in den staat der heerlijkheid, verschil naar aanleg zal zijn, is onze Koning met de allerhoogste heerlijkheid bekleed, en is zijn *kennen* en *kunnen* de voleindigde openbaring van het Beeld en de Gelijkenisse Gods, waarnaar de mensch geschapen is. Zoo eerst leeft voor ons in den Christus niet alleen de Profeet die ons zijn Woord gaf; en niet alleen de Hoogepriester, die leeft om voor ons te bidden; maar zoodoende leeft ook voor ons onze Koning in glorie en majesteit, die niet alleen door engelen en door zijn dienaren en onderdanen op aarde, maar ook zelf, onmiddellijk en rechtstreeks, zijn macht en kracht betoont en zijn Koninklijk regiment uitoefent, zonder dat eenige creatuurlijke macht hem stuiten kan in zijn heerschappij.

„Zichzelven vernietigd".

> Maar heeft zichzelven vernietigd, de gestaltenisse eens dienstknechts aangenomen hebbende, en is den menschen gelijk geworden.
> Phil. 2 : 7.

Het lijden van Jezus klimt hoe meer het einde nadert. In onze geloofsartikelen wordt zelfs geheel zijn optreden als de *Man van Smarten* saamgetrokken in die één belijdenis, dat hij „geleden heeft onder Pontius Pilatus." En nog is het in maar al te veler schatting, alsof buiten het bittere Kruis teenauwernood eenig leed door onzen Heiland gedragen is.

Toch leeft wie hiertoe het lijden van Jezus beperkt, geestelijk te ondiep, is hij met zijn verbeeldend zielsleven nog niet genoeg met onzen Heere in zielsgemeenschap gekomen, en heeft daarom het leven van Jezus in de jaren toen hij op aarde was, nog niet met den Zoon des menschen doorgeleefd. Hij las wel van de wonderen en beluisterde wel het woord met macht. Maar Jezus bleef hem altoos nog op een afstand. Hij wist het verborgen leven van Jezus nog niet te naderen. Hij las nog niet uit Jezus oog wat daarin sprak. En hij voelt nog niet hoe juist de oogenblikken, waarin Jezus zich zelf van zijn discipelen terugtrok, om in de stille eenzaamheid zijn hart in 't gebed uit te storten, de diepst doorleefde momenten uit het leven van onzen Heiland zijn. Alleen Gethsémané grijpt sterker aan, maar dan nog meest als inleiding op Golgotha dat staat te volgen.

Onze Catechismus bestraft deze oppervlakkigheid, en legt aan de Kerk de betuiging op de lippen, dat „Jezus *den ganschen tijd zijns levens op aarde*" door het lijden achtervolgd is. „Inzonderheid aan het einde zijns levens" heeft dit lijden hem overstelpt, maar volstrekt niet eerst toen. Integendeel, van den beginne zijner menschwording af, zonder tusschenkomende pauze, heeft Jezus *al de dagen* zijns levens op aarde, niet slechts naar het lichaam, maar evenzoo naar de ziel, „den toorn Gods tegen de zonde des ganschen menschelijken geslachts gedragen." En alzoo niet maar geleden in den zin waarin ook ons het leed gedurig op de hielen zit en de smart onze kracht verteert,